

Концептуальні підходи до організації підготовки фахівців з педагогіки вищої школи за заочною формою навчання

У статті аналізуються питання використання певних елементів медіаосвітніх технологій у навчальному процесі вищої школи. Зокрема проаналізовано медіаосвітню технологію «Free to Choose». Розкривається специфіка аналізу періодичних видань на практичних заняттях, добір новин засобів масової інформації, перегляд та обговорення відеофільмів. Визначаються причини необхідності впровадження медіаосвіти у навчальний процес вищої школи. Аналізуються основні положення Концепції медіаосвіти в Україні. Розглянуто відкриті системи для створення дистанційних курсів підготовки фахівців з педагогіки вищої школи. Проаналізовано їхні характеристики та функціонал. Запропонована узагальнена структура процесу набуття системи знань і практичних умінь студентів вищих навчальних закладів для орієнтування в інформаційних потоках сьогодення: пошуку, засвоєння, застосування необхідної інформації.

Ключові слова: дистанційна освіта, інформаційно-комунікаційні технології, дистанційні технології, педагогіка вищої школи.

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта України перебуває у стадії реформування. На даному етапі розвитку система підготовки професіоналів для вищої школи, зокрема викладачів вищих навчальних закладів, в Україні майже відсутня. Тільки в останні роки до переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра (освітня галузь «Специфічні категорії»), була включена спеціальність «Педагогіка вищої школи», підготовка професіоналів за вказаною спеціальністю здійснюється на основі базової або повної вищої освіти будь-якого напрямку підготовки чи спеціальності. Випускники вказаної спеціальності отримують кваліфікацію «викладач вищого навчального закладу».

Це в свою чергу обумовило пошук нових форм та технологій підготовки студентів до майбутньої професії, які б забезпечували творчу самореалізацію в соціокультурному просторі, розвивали теоретичний та емпіричний стиль мислення відповідно до вимог Європейського простору вищої освіти. Приєднання України до Болонського процесу ставить перед українськими вищими навчальними закладами завдання готувати професійних фахівців вищої школи високої кваліфікації з їх подальшим виходом на європейський ринок праці.

Одним із важливих положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат: знання й уміння випускників, здобуті з різних джерел інформації, повинні бути застосовані і практично використані на користь усієї Європи.

Оскільки ми живемо в суспільстві постійно збагачуваному інформаційними ресурсами, що передбачають широке використання сучасних інформаційних технологій, надання можливості користуватися та обмінюватися інформацією та знаннями, виробляти інформаційні продукти, повною мірою реалізуюючи особистісний потенціал кожної людини щодо професійної кар'єри та якості власного життя то формування єдиного інформаційного простору висуває певні вимоги до всіх сфер суспільного життя. Зокрема це відноситься і до системних перетворень освітнього процесу та модернізації національної системи освіти в питаннях пов'язаних з інформатизацією комп'ютеризацією.

На нашу думку визначення поняття «медіаосвіти» та питань інформатизації і комп'ютеризації освітнього процесу та національної системи освіти можна трактувати, як інформатизація – це отримання інформації з різних джерел (телебачення, радіо, газети, журнали, мережа Інтернет) та комп'ютеризація – інтерактивна взаємодія споживачами та засобами масової інформації.

Інтерактивна взаємодія між споживачами та засобами масової інформації розкрита у державних документах, зокрема Державній програмі

«Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006–2010 рр.», Національній доктрині розвитку освіти, Законі України «Про вищу освіту» наголошується, що входження України до Європейського освітнього простору вимагає якісно нового підходу в підготовці студентів до застосування інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності [5, 6].

Актуальними питаннями для студентів вищої школи є набуття системи знань і практичних умінь для орієнтування в інформаційних потоках сьогодення: пошуку, засвоєння, застосування необхідної інформації, зокрема, медіа-інформації; адекватного сприймання, критичного осмислення, звільнення від непотрібної інформації та творчого інтерпретування різноманітної медіа продукції.

Оскільки деякі засоби масової інформації насичені негативною інформацією: наклепницькою, неправдивою, питаннями, що розпалюють певні релігійні та дискримінаційні моменти, сценами насильства та жорстокості, порнографії, що негативно впливає на формування свідомості не лише в дітей молодшого шкільного віку, а й усього суспільства. Небезпеку, яку несуть медіа, можна зменшити. Одним з методів зменшення впливу негативної інформації є медіаосвіта – напрям педагогіки, покладений в основу розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової інформації з метою формування культури спілкування, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, вміння в повній мірі сприймати, інтерпретувати, аналізувати й оцінювати медіатексти, навчати різним формам самовираження за допомогою медіатехніки.

Аналіз досліджень та публікацій. У вітчизняній педагогічній науці дослідження процесу впровадження медіа освітніх технологій у навчальний процес вищої школи перебувають на початковій стадії та потребують, насамперед, розв'язання педагогічної проблеми формування медіакультури майбутніх педагогів, і зокрема, професійної культури педагога вищої школи нової формації.

Питанням специфіки медіакультури, її впливу на суспільство та особистість присвячені праці зарубіжних науковців Д. Белла, М. Маклюєна та вітчизняних В. Іванов, О. Волошенюк [9, 10] та ін.

Як зазначається у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [5, 6, 7], Концепції впровадження медіа освіти в Україні [8] та інших нормативних документах підготовка висококваліфікованих фахівців до їх професійної діяльності в умовах розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій можлива за умов оснащення освітніх закладів електронними засобами навчання та телекомунікаційними засобами доступу до інформаційно-освітніх ресурсів. Таким чином, на сучасному етапі найважливішим завданням вищої освіти є підготовка випускників до успішного застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Метою статті є дослідження концептуальних підходів до організації підготовки фахівців з педагогіки вищої школи за заочною формою навчання.

Відповідно до зазначеної мети нами були поставлені такі завдання: узагальнити особливості використання медіаосвітніх технологій у навчальному процесі вищої школи, використовуючи відеофільми, періодичну пресу, технології Інтернету тощо та розглянути популярні відкриті системи для створення дистанційних курсів підготовки фахівців з педагогіки вищої школи.

Головною особливістю сучасного педагогічного процесу є те, що на відміну від традиційної освіти де центральною фігурою був викладач, акценти поступово переносяться на студента, котрий активно будує свій навчальний процес, обираючи траєкторію у розвиненому освітньому середовищі. Відповідно змінилась і методика навчання.

Якщо за традиційної освіти викладач більшу частину часу приділяв читанню лекцій, то зараз, у зв'язку із застосуванням засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та ростом ролі самостійної роботи

студентів, важливою функцією викладача стає вміння зорієнтувати та правильно направити студента в потоці навчальної інформації, полегшити вирішення виникаючих проблем, допомогти у засвоєнні великого за об'ємом навчального матеріалу.

Досягти цього можна за умови впровадження сучасних форм навчання, це насамперед пріоритетне запровадження інноваційних досягнень освіти і науки.

У нашому дослідженні ми спробуємо визначити які концептуальні підходи можуть бути використані до організації підготовки фахівців з педагогіки вищої школи.

На жаль, традиційна модель освіти, що спрямована лише на передачу знань, умінь та навичок, не відповідає вимогам сучасності. Діяльність викладача вищої школи зазнає переорієнтації від інформаційної діяльності до організаційної в керівництві самостійною навчально-пізнавальною, науково-дослідною і професійно-практичною роботою студентів із використанням інформаційних технологій. Цим пояснюється виникнення нової форми навчання – заочної (дистанційної), поряд із формами вже відомими і традиційними – стаціонарною, екстернатом тощо.

В основі заочної освіти закладені принципи та особливості традиційних форм навчання, окрім того, додані нові особливості, які полягають у використанні інтернет-технологій для доступу до навчальних матеріалів, інтерактивної взаємодії між студентами тощо.

Для забезпечення вдалого проектування, розвитку та впровадження заочної системи навчання необхідно створити інфраструктуру відповідних освітніх закладів, провести підготовку викладачів, розробити навчальні програми тощо. Важливою складовою частиною заочного навчання фахівців з педагогіки вищої школи є його реалізація за допомогою використання інформаційних технологій, а саме системи управління навчанням (з англ. Learning Management System), які створені для розроблення, управління та

поширення навчальних матеріалів онлайн із забезпеченням спільного доступу багатьох користувачів.

Тому доцільним для визначення теоретичних та методичних засад управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи є огляд основних дидактичних принципів традиційного та заочного процесів навчання. Визначення недоліків та переваг заочного навчання, виділення функціональних модулів сучасних систем заочного навчання.

В основі заочної освіти закладені принципи та особливості традиційних форм навчання, окрім того, додані нові особливості, які полягають у використанні інтернет-технологій для доступу для навчальних матеріалів, інтерактивної взаємодії між студентами тощо.

До переваг дистанційного навчання належать:

Свобода і гнучкість. Можливість навчатися одночасно в різних місцях, на різних курсах не тільки в одному, а й у декількох університетах чи навіть країнах.

Індивідуальність. Самостійний вибір студентами темпу навчання, вибору розділів, які варто було б повторити або вилучити.

Створення власного графіка навчання студентами у звичній для них обстановці і в зручний час.

Навчання інкогніто (не розголошуючи свого імені) через певні обставини (вік, стан, посаду і т.д.), зареєструвавшись під іншим іменем.

Отримання освіти інвалідами та людьми з різними відхиленнями.

Набуття студентами таких якостей, як самостійність, мобільність і відповідальність.

Навчання більшої кількості людей різних вікових груп порівняно з іншими формами навчання.

Просте формування віртуальних спільнот: викладачів, студентів тощо завдяки використанню сучасних інтернет технологій, за допомогою яких стає можливим обговорення між викладачами певних проблем, вирішення спільних завдань, обмін досвідом чи інформацією тощо

Сьогодні широко використовується велика номенклатура систем дистанційного навчання та управління дистанційним навчанням. Найбільш популярними серед них є eFront, Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment), Claroline та ATutor, SharePointLMS. [1, 2, 3].

Одним із стратегічних напрямів підготовки студентів вищої школи також є інтегрування медіаосвіти в навчальний процес вищих навчальних закладів для формування медіакультури сучасного фахівця як необхідної умови його професійної культури, професіоналізму та конкурентоспроможності.

Сучасний фахівець повинен володіти високим рівнем професійної культури, що проявляється у здатності творчо мислити, постійній орієнтації на пошук і новизну, використанні науково-технічних знань для вирішення технічних проблем. Одним із елементів даної підготовки є використання медіаосвітніх технологій у навчальному процесі. Завданнями даної технології є навчання користуватися медіа, що в свою чергу є одним з основних завдань вищої школи де студенти вчаться розпізнавати способи й форми маніпулятивного впливу медіа, розвитку «критичного мислення» в процесі медіаосвіти до вітчизняних умов, орієнтуються в інформаційному потоці сучасного демократичного суспільства.

У процесі професійної підготовки студентів використовуються найрізноманітніші види, форми й програми медіаосвіти. Основними з них є: лекторії, ранки й вечори, присвячені медіакультури, фотовиставки і стінгазети, факультативи з медіакультури, дискусійні медіаклуби, любительські медіастудії; репродуктивні, евристичні, ігрові, проблемні медіаосвітні заняття. Форми медіаосвіти (рецензія, вигадкування; творчі роботи – написання репортажу, статті, інтерв'ю, мінісценарію, «екранізації», розповіді від імені героя фільму; аналіз теле-, радіопередач, сайтів Інтернету; розкадровування, складання колажів, афіш; евристичні, ігрові заняття – вікторини, конкурси і т.д.; диспути, конференції; екскурсії, зустрічі з діячами медіакультури тощо) [9].

У процесі вивчення дисциплін вищої школи (актуальних проблем педагогіки, педагогічних інновацій, педагогіки та психології вищої школи) студентами передбачено різні види діяльності: відвідування лекцій, ведення конспекту, практичні заняття на рівні відповідей на проблемні запитання, які часто пов'язані з переглядом відео- й аудіо фрагментів, на рівні виконання індивідуального завдання дослідницького характеру.

Оскільки однією із складових нинішньої інформаційної цивілізації стали аудіовізуальні технології, що створюють навколо людини щільне інформаційне середовище то акцент індивідуальних завдань обов'язково передбачають огляд періодичної преси, що впливає на формування всебічної обізнаності в галузі педагогічних нововведень, критичного ставлення до отриманої негативної інформації.

Технологія огляду періодичної преси включає аналіз друкованих газет, журналів, так і аналіз електронних джерел. Відбувається критичний аналіз матеріалів, порівняння викладених там фактів та їх відмінність, пошук замовленої або неправдивої інформації так званої «джинси». Кінцевим етапом огляду періодичної преси є формування власної думки. Однією з умов огляду періодики є не кількість поданої інформації, яка звалюється на сучасну молоду людину, а її якість, оскільки в моральному та етико-естетичному планах вона часто є не тільки низькою, а й шкідливою.

Ще одним елементом використання медіаосвіти у навчальному процесі вищої школи є технологія «Free to Choose» – це дискусійна програма, заснована Будинком Анни Франк в Амстердамі у співпраці з партнерами у 12 європейських країнах. Програма складається з серії провокативних відеороликів, в яких висвітлюються важливі проблеми різних країн. [11].

Навчально-пізнавальна діяльність студентів-магістрів є найрізноманітнішою. Вона охоплює: самостійну підготовку випусків новин; редагування та порівняння текстів, створення програм на телебаченні та радіо; випуск університетських газет, які потім поширюються за допомогою мережі Інтернет; співпрацю студентів-магістрів з професійними

журналістами; самостійне визначення способів функціонування медіа (за принципом “навчання через діяльність”); інтеграцію медіаосвіти у викладання навчальних предметів (здебільшого гуманітарного профілю) вищої школи; окремі заняття з кіномистецтва, телебачення і медіакультури; створення аудіовізуальних матеріалів, їхня критика й аналіз.

Тому важливим стало запровадження в Україні Концепції медіаосвіти. У цьому документі медіаосвіта розглядається як важливий складник модернізації національної освіти. Концепція базується на вивченні медіакультури населення України та міжнародному досвіді організації медіаосвіти. Основні положення Концепції відповідають завданням, сформульованим у Паризькій програмі-рекомендації з медіаосвіти ЮНЕСКО та резолюції Європарламенту щодо медіаграмотності у сфері цифрової інформації.

Що стосується основної мети вітчизняної Концепції, то вона визначається як сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіа освіти заради забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у вихованців медіаобізнаності, медіаграмотності і медіакомпетентності відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей.

У Концепції запропоновано визначення таких термінів, як медіаосвіта, медіапедагогіка, медіакультура, медіаграмотність; визначено мету, завдання, пріоритети розвитку медіаосвіти та напрямки, етапи й умови реалізації [8].

Висновки. Використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі вищого навчального закладу потребує змін у методиці викладання всіх дисциплін. Це пов'язано з тим, що викладач перестає бути для студента єдиним джерелом отримання знань. Нині багато інформації можна знайти в мережі Інтернет. Орієнтація на формування репродуктивних навичок, таких як запам'ятовування та відтворення, за традиційного навчання замінюється на розвиток умінь співставлення, синтезу, аналізу, оцінювання виявлення зв'язків, планування, групової взаємодії з

використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У таких умовах зміни мають торкнутися методики проведення аудиторних занять та організації самостійної роботи. Інформаційно-комунікаційні технології посилюють роль методів активного пізнання та дистанційного навчання. За вимогами Болонського процесу збільшується частка самостійної роботи студентів у навчальних програмах усіх дисциплін. Інформаційно-комунікаційні та дистанційні технології навчання дають змогу забезпечити студентів електронними навчальними ресурсами для самостійного опрацювання, завданнями для самостійного виконання, реалізувати індивідуальний підхід до кожного студента тощо.

Питання застосування медіаосвітніх технологій у підготовці студентів вищої школи не була предметом комплексних наукових досліджень. У сучасних умовах, коли суспільні вимоги до професійного рівня підготовки студентів вищої школи підвищуються це потребує розроблення сучасних педагогічних підходів до їх професійної підготовки із застосуванням медіаосвітніх технологій.

Література

1. Андреев А.В., Андреева С.В., Доценко И.Б. Практика электронного обучения с использованием Moodle. – Таганрог: ТТИ ЮФУ, 2008. – 146 с.
2. ATutor User Documentation [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://help.atutor.ca/general/>.
3. Белозубов А.В., Николаев Д.Г. Система дистанционного обучения Moodle : учебно-методическое пособие. – СПб., 2007.
4. Гриневич М.С. Медіаосвіта молоді в рамках Болонського процесу / М.С. Гриневич // Вища освіта України у контексті інтеграції до 7 європейського освітнього простору: Вища освіта України. Дод. 3. Т. V. (12). – 2008. – С. 134–139.

5. Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2010 р. [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.chnu.cv.ua/index.php?page=ua/grants/main/933>
6. Закон України «Про вищу освіту» №2984-III, із змінами від 19 січня 2010 р. [електронний ресурс]. — Режим доступу: http://crl.dsmu.edu.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=50
7. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 р. [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
8. Концепція впровадження медіа освіти в Україні. [електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm
9. Маклюэн М. Понимание медиа: внешние расширения человека Understanding Media: The Extensions of Man- М.: Кучково поле, 2007. — 464 с.
10. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / В. Іванов, О. Волошенюк, Л. Кульчинська, Т. Іванова, Ю. Мірошніченко— 2-ге вид., стер. — К.: АУП, ЦВП, 2012. — 58 с
11. «Free to choose» або вільний вибирати: межі свободи: навчально-методичний посібник / Авт.-упоряд. Б. Ван Дріель, А. Ленчовська. — К.: ТОВ «Майстер книг», 2011. — 64 с.

Дывак В. В.

Концептуальные подходы к организации подготовки специалистов по педагогике высшей школы при заочной форме обучения

В статье анализируются вопросы использования определенных элементов медиаобразовательных технологий в учебном процессе высшей школы. В частности проанализированы медиаобразовательную технологию «Free to Choose». Раскрывается специфика анализа периодических изданий на практических занятиях, подбор новостей средств массовой информации, просмотр и обсуждение видеофильмов. Определяются причины

необходимости внедрения медиаобразования в учебный процесс высшей школы. Анализируются основные положения Концепции медиаобразования в Украине. Рассмотрены открытые системы для создания дистанционных курсов подготовки специалистов по педагогике высшей школы. Проанализированы их характеристики и функционал. Предложена обобщенная структура процесса приобретения системы знаний и практических умений студентов высших учебных заведений для ориентирования в информационных потоках современности: поиска, усвоения, применения необходимой информации.

Ключевые слова: дистанционное образование, информационно-коммуникационные технологии, дистанционные технологии, педагогика высшей школы.

Dyvak Vladimir V.

Conceptual approaches to the organization of training in pedagogy of high school by distance learning

The article analyzes the issues of the use of certain elements of media education technologies in the educational process of higher school. In particular analyzed media technology "Free to Choose". Specific analysis of periodicals in practice, the selection of the news media, viewing and discussion of films. Determine the cause of the necessity of implementation of media education in the educational process of higher school. Analyse the main provisions of the Concept of media education in Ukraine. Considered open systems to create online courses training in the pedagogy of higher education. Analyzed their characteristics and functionality. The generalized structure of the process of acquisition of knowledge and practical skills of students of higher educational institutions for guidance in the information flow of the present: searching, learning, applying the necessary information.

Keywords: distance education, information and communication technologies, distance learning technology, pedagogy of higher education.